

Petar Luka Barišić,

diplomirani pravnik, student diplomskih akademskih studija – master
na Pravnom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu

Dr Maja Stanivuković:
MEĐUNARODNA ARBITRAŽA
sa odabranim priložima

Službeni glasnik, Beograd, 2013.

Redovan privredni rast i uspešno funkcionisanje privrede jedne zemlje iziskuju snažnu trgovinu, te stalne ekonomske podsticaje – značajna ulaganja. Ta ulaganja mogu poticati iz različitih izvora, kako domaćih tako i stranih. Primetno je da se i najrazvijenije zemlje, čiji se javni i privatni sektor često javljaju kao ulagači, izvoznici kapitala, istovremeno snažno oslanjaju na uvoz kapitala. Trend uvoza kapitala još je izraženiji u zemljama u tranziciji, gde razvoj i obnova infrastrukture praktično postaju nezamislivi bez stranih investicija. Srbija u ovom pogledu ne predstavlja izuzetak.

Funkcionalan pravni okvir predstavlja nužan preduslov za intenziviranje trgovine i investiranja, a mehanizmi rešavanja sporova vitalan element tog okvira. Usled toga i u domaćim prilikama raste značaj dalje izgradnje legislativne osnove i izučavanja međunarodnog arbitražnog prava, koje je u srpskim okvirima, spram svog punog potencijala, još uvek rudimentarno.

Za razliku od najvećeg broja pravnih oblasti, čiji se koreni nalaze još u rimskom pravu, arbitraža kakvu danas poznajemo relativno je savremen koncept. Stoga ne čudi što u Srbiji na tu temu do sada nije mnogo pisano. Ipak, polazeći od utiska da se arbitraža u praksi često koristi, dolazimo do zaključka da srpskoj pravnoj nauci nedostaje sistematskih dela koja se ovim poljem bave,

što delu *Međunarodna arbitraža sa odabranim priložima* prof. dr Maje Stanivuković, daje na značaju.

Sadržina knjige obuhvata materiju međunarodne trgovinske i investicione arbitraže i podeljena je u sedam celina: *Osnovni pojmovi, Pravni okvir, Arbitražni sporazum, Pokretanje postupka i konstituisanje arbitražnog suda, Arbitražni postupak, Merodavno pravo i Arbitražna odluka*, nakon čega slede prilozi koji sadrže prevode relevantnih pravnih akata, trojezični srpsko-englesko-francuski glosar i indeks pojmova. Priloge čine tekstovi Zakona o arbitraži, Model-zakona UNCITRAL-a, tri relevantna međunarodna ugovora (Zakon o ratifikaciji Njujorške konvencije o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka, Uredba o ratifikaciji Evropske konvencije o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži sa Završnim aktom specijalnog sastanka punomoćnika, Zakon o ratifikaciji Konvencije o rešavanju investicionih sporova između država i državljana drugih država) i pet¹ pravilnika o arbitraži (Arbitražna pravila UNCITRAL-a, Arbitražna pravila MTK, Švajcarska pravila međunarodne arbitraže, Pravila IBA o izvođenju dokaza, Pravila postupanja u arbitražnom postupku ICSID-a).

*
* * *

Prvo poglavlje posvećeno je osnovnim pojmovima arbitražnog prava. U ovom poglavlju čitaocu se približava fenomen arbitraže, njena priroda, osnovne odlike, razlozi za njeno ugovaranje i arbitraži alternativni modaliteti rešavanja sporova (među kojima u kontinentalnom pravnom sistemu centralno mesto pripada mirenju i posredovanju). Prikazana je podela arbitraža na domaću i stranu, te međunarodnu i unutrašnju i pojašnjen kriterijum za pravljenje ovih podela (u prvom slučaju – mesto sprovođenja, u drugom – činjenica da li je njen predmet rešavanje spora sa inostranim elementom ili „domaćeg“ pitanja). Istaknuto je, takođe, raščlanjenje arbitraža na arbitraže između država, one između države i pojedinca (najčešće se odnose na strana ulaganja – međunarodna investiciona arbitraža) i arbitraže između pojedinaca, koje u ovoj triparticipiji predstavljaju najveću retkost kada su im predmet potrošački ili radni sporovi, ali su među najčešćima u vidu međunarodne trgovinske arbitraže – kada im je predmet trgovinski spor. Obrazlaganje prednosti i mana arbitražnog rešavanja sporova je još jedan deo ovog poglavlja i to ključan za distinkciju arbitraže od sudskog i alternativnih metoda rešavanja sporova. Prednosti arbitraže jesu izvršivost odluke u inostranstvu, neutralnost tribunala naspram pretpostavljenog ponašanja nacionalnih sudova, međunarodnim pravilima regulisan postupak i viši stepen privat-

---

¹ U Predgovoru dela, na str. 12, navedeno je kako je u knjigu uvršteno 6 pravilnika, a da je broj savremenih izvora arbitražnog prava u srpsko-engleskom tekstu 11, a ne 10. Do greške je očigledno dovelo izbacivanje jednog od pravilnika tokom sastavljanja priloga.

nosti postupka, te visoka stručnost arbitara. Nedostaci su, međutim, visoka cena usluga i činjenica da naknade u celosti snose stranke.

Druga celina približava nam, kako sâm naslov kazuje, pravni okvir arbitraže. U savremenim uslovima pravni okvir arbitraže čine: nacionalni zakoni o arbitraži, međunarodni ugovori o arbitraži, pravila o arbitraži arbitražnih institucija i pravila o arbitraži pojedinih međunarodnih organizacija, kao što su Komisija UN za međunarodno trgovinsko pravo (UNCITRAL) ili Međunarodno udruženje advokata (IBA). U Srbiji je najznačajniji akt važeći Zakon o arbitraži iz 2006. godine, donet pod uticajem UNCITRAL-ovog Model-zakona o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži iz 1985. godine. Od međunarodnih ugovora istaknut je značaj Njujorške konvencije o priznanju i izvršenju inostranih arbitražnih odluka, Evropske konvencije o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži i Konvencije o rešavanju investicionih sporova između država i državljana drugih država, kojom je osnovan znameniti Centar za rešavanje investicionih sporova (ICSID). Originalni engleski i na srpski preveden tekst ovih akata nalaze se, kako je u uvodu već naglašeno, u aneksu dela. Pored navedenog, pod naslovom *Pravni okvir*, definisani su pojmovi *lex arbitri* i delokalizovana arbitraža i razmotren značaj koji ranija arbitražna praksa ima za regulisanje arbitraže. Taj je značaj još jedan kuriozitet arbitraže. Naime, iako formalno nevezani ranijom praksom, tribunalni veoma retko od nje značajno odstupaju bez pojašnjenja, što je u poslednjoj deceniji dovelo do formiranja određenih tokova u međunarodnoj arbitraži.

Treća glava naslovljena je *Arbitražni sporazum*. Kao pravni osnov svake arbitraže, on predstavlja sporazum između dva ili više lica, koja se obavezuju da će svoj, već nastali spor ili buduće sporove koji mogu proisteći iz određenog pravnog odnosa, rešiti arbitražom. Ovaj sporazum može se javiti u vidu arbitražne klauzule ili kao samostalan arbitražni sporazum, implicitno ili u izričitoj formi. Za investicionu arbitražu postaje specifičan novi vid arbitražnog sporazuma, koji sačinjavaju dva subjekta u ime trećeg – većina dvostranih sporazuma o zaštiti i unapređenju ulaganja (tzv. BIT – Bilateral Investment Treaty) sadrži odredbe o rešavanju eventualnih sporova, onih između država ugovornica, ali i sporova između jedne države ugovornice i privatnog ulagača iz druge države ugovornice. Osnovna odlika arbitražnog sporazuma jeste njegova samostalnost, u smislu statusa arbitražne klauzule u odnosu na sudbinu glavnog ugovora iz koga spor nastaje. Tako, ako razlog za ništavost ne pogađa direktno arbitražnu klauzulu, ona ostaje na snazi i posle utvrđenja da je glavni ugovor ništav. U pogledu prava merodavnog za arbitražni sporazum, primarno je merodavno pravo koje su ugovorne strane izabrale, a u odsustvu takvog izbora, pravo zemlje u kojoj je doneta, ili treba da se donese arbitražna odluka. Izvesne specifičnosti važe za sporazume sadržane u BIT-ovima. Drugi deo trećeg poglavlja odnosi se na pitanja punovažnosti arbitražnog sporazuma, neophodnosti pisane forme (što varira od jednog do drugog pravnog sistema, ali je u Srbiji

obavezna, pre svega zbog dokazne snage!), ugovornoj sposobnosti ugovarača, arbitralnosti spora, manjkavim arbitražnim klauzulama. Na kraju poglavlja obrađena je tema od velikog praktičnog značaja – pojašnjava se koji su bitni elementi arbitražnog sporazuma. Takvim neizostavnim sastavnim delovima smatraju se naznačenje ugovornih strana, izbor arbitraže kao načina rešavanja sporova, opredeljenje između *ad hoc* i institucionalne arbitraže, jasno određivanje stalne arbitražne institucije (u slučaju opredeljivanja za institucionalnu arbitražu), naznačenje spor(ov)a za koje se arbitraža ugovara, izbor mesta arbitraže. Glavu okončavaju pasusi o dejstvu sporazuma u odnosu na stranke, dejstvu u odnosu na treća lica, dejstvu koje ima u odnosu na državni sud i u odnosu na arbitražni sud i tužbi za utvrđenje da arbitražni sporazum nije valjan.

Četvrti odeljak dela *Međunarodna arbitraža* pojašnjava način pokretanja postupka i konstituisanja arbitražnog suda. Naime, za razliku od državnih sudova, koji su stalni organi, arbitražni sud treba da se konstituiše tek kada stranka pokrene postupak. Arbitražni postupak se pokreće tužbom ili zahtevom za arbitražu. Datum prijema zahteva (kod institucionalne arbitraže) smatra se danom pokretanja arbitražnog postupka. Kod *ad hoc* arbitraže zahtev koji je upućen tuženom mora sadržati predlog arbitra i poziv da se tuženi izjasni o arbitru pojedincu, tj. imenuje svog arbitra, u slučaju postojanja veća. Ukoliko su ugovorena izvesna specifična rešenja, za slučaj mogućnosti njihovog neispunjenja mora postojati pomoćno rešenje za konstituisanje arbitražnog suda, budući da imenovanje arbitara predstavlja pretpostavku za sprovođenje arbitražnog postupka. Sastav arbitražnog suda takođe prevashodno počiva na volji stranaka. One se mogu opredeliti za arbitra pojedinca, ili, češće, arbitražno veće, koje po propisima pojedinih nacionalnih pravnih sistema (uključujući srpski) obavezno sačinjava neparan broj arbitara. Stranke posredno mogu odrediti sastav suda opredelivši se za institucionalnu arbitražu, jer pravilnik te institucije određuje pravila za sastav arbitražnog suda. Pravo na izbor arbitra najneposrednije funkcioniše kod tročlanog veća, gde svaka strana imenuje po jednog koarbitra, dok se za izbor trećeg, najčešće predsedavajućeg, traži saglasnost obe stranke ili već imenovanih arbitara, do koje se katkad ne dolazi lako. Ukoliko je ugovorena *ad hoc* arbitraža, problem imenovanja arbitara rešava se ugovaranjem institucije koja će ta pravila odrediti, tzv. organa imenovanja. Tu funkciju, u krajnjoj liniji, može vršiti i državni sud. Nešto drugačija pravila važe za višestranačku arbitražu. Primera radi, prema pravilima MTK, ukoliko sve strane u višestranačkoj arbitraži ne mogu da dogovore oko načina konstituisanja arbitražnog suda, arbitri će biti postavljeni od strane Suda MTK. Arbitri moraju posedovati određena svojstva, u suprotnom ne mogu biti imenovani, tj. mogu biti razrešeni putem ustanove izuzeća arbitra. Završne strane ovog odeljka posvećene su problematici određivanja mesta i jezika arbitraže, plaćanja predujma za troškove, imenovanja sekretara arbitražnog suda i privremenim merama.

Arbitražni postupak je raščlanjen u narednom, petom poglavlju. Ovaj se postupak uveliko razlikuje od onih pred nacionalnim sudovima. Arbitražnom sudu je dato široko diskreciono ovlašćenje kada je reč o načinu vođenja arbitražnog postupka. On može da vodi postupak na način koji smatra podesnim, pod uslovom da sa strankama postupa ravnopravno i da svakoj od njih u svakoj fazi postupka omogući da iznese svoje stavove. Ovlašćenje arbitražnog suda da slobodno odlučuje o postupku ograničeno je pisanim sporazumom samih stranaka, arbitražnim pravilima, imperativnim odredbama prava koje je mero-davno za postupak i ranijim odlukama o postupku koje je sam arbitražni sud doneo. Odluke o postupku arbitražni sud donosi u obliku procesnih naredbi ili zaključaka. Prilikom odlučivanja on postupa u skladu sa relevantnim načelima postupka. Prvi posao arbitražnog suda u arbitraži koja teče prema pravilima MTK je formulisanje Zadatka arbitražnog suda i okvirnog rasporeda radnji u postupku. Stranke se u međunarodnom arbitražnom postupku koji se odvija na engleskom jeziku nazivaju *Claimant* i *Respondent*. Ta je terminologija usvojena kako bi se napravila distinkcija u odnosu na termine koji se koriste pred nacionalnim sudovima. Što se podnesaka tiče, Zakon o arbitraži Republike Srbije pominje zahtev za arbitražu, tužbu, odgovor na tužbu i protivtužbu kao podneske stranaka u arbitražnom postupku.² Mogući su i drugi podnesci u meri u kojoj ih arbitražni sud dozvoli. Postupak se, usled načela ekonomije postupka, često na početku deli na dve ili više faza. U slučaju međuzavisnosti i visokog stepena povezanosti različitih ugovornih odnosa, odvojene postupke je moguće spojiti. Prema odredbama Zakona o arbitraži, zasnovanim na Model-zakonu *UNCITRAL-a*, prigovor nenadležnosti arbitražnog suda može se podneti pred tim sudom najkasnije s odgovorom na tužbu. O prigovoru odlučuju sami arbitri koji sačinjavaju arbitražni sud, skladno čuvenom načelu *compétence-compétence*. Kada državni sud po zahtevu stranke odluči da je arbitražni sud nadležan i tako potvrdi odluku arbitara o prethodnom pitanju, ta odluka postaje pravnosnažna i ne može se iz istog razloga tražiti poništaj pred nacionalnim sudom. Za razliku od prigovora nenadležnosti, prigovor prekoračenja nadležnosti može se uložiti tokom celokupnog trajanja postupka. Prekid arbitražnog postupka je stvar diskrecione ocene arbitara. Do njega će najčešće doći usled izuzeća, smrti, ostavke ili nesposobnosti arbitra, do njega bi mogli dovesti drugi postupci koji se vode pred državnim sudovima, a postupak se mora prekinuti u slučaju da stranke zajedno to zatraže. Usmena rasprava je obavezna u slučaju da to jedna od stranaka zatraži. U slučaju da nijedna to ne učini, arbitražni sud odlučuje o celishodnosti održavanja usmene rasprave. Rasprava je po pravilu tajna. Važno je primetiti kako arbitražni postupak može da se odvija i bez prisustva jedne od stranaka. Vrlo interesantno pitanje predstavlja izvođenje

---

² Zakon o arbitraži, čl. 36, 37.

dokaza u postupku. Naime, budući da nacionalni pravni sistemi imaju veoma različite tradicije koje se tiču izvođenja dokaza i uloge koju sud tada ima, takve se razlike neretko ispoljavaju i u arbitražnom postupku. Kako arbitražna pravila sadrže vrlo šture odredbe o izvođenju dokaza, iskusniji arbitri često na početku postupka stranke upoznavaju sa mogućnošću ugovaranja primene Pravila Međunarodnog udruženja advokata (IBA) o izvođenju dokaza u međunarodnoj trgovinskoj arbitraži.³ Kako u postupcima pred državnim sudovima, tako i u arbitražnom, bitna pitanja koja se odnose na izvođenje dokaza vezana su za svojstva i prava svedoka i veštaka, izjave stranaka i isprave koje se u postupku koriste. Ta pitanja pojašnjena su, takođe, u ovom poglavlju.

Merodavno pravo je naslov pretposlednje celine i tematika koju ta, šesta celina, obrađuje. Arbitri odlučuju na osnovu prava, pravnih pravila ili pravičnosti (*ex aequo et bono*). Odluku na osnovu pravičnosti mogu doneti samo ako ih stranke na to izričito ovlaste, što predstavlja izuzetnu retkost. Kao i zakoni većine drugih država, srpski Zakon o arbitraži ovlašćuje stranke da same izaberu (pre svega državno pravo ili pravna pravila merodavna za ugovorni odnos). Ne mora postojati nikakva veza između ugovora i izabranog prava. Danas je napušteno stanovište da je arbitražni sud dužan da se pridržava kolizionih normi države u kojoj se nalazi sedište arbitraže. Različiti su modaliteti internacionalizacije ugovora, putem ugovaranja primene pravila međunarodnog prava ili opštih načela međunarodnog prava, te poslednjih decenija sve razvijenijeg tzv. *lex mercatoria* – novog transnacionalnog prava međunarodne trgovine. Vrstu internacionalizacije predstavlja i mogućnost da strane predvide primenu više prava na svoj ugovor, bilo putem tzv. cepanja ugovora, bilo u vidu kumulativne primene jednog nacionalnog prava i opštih načela međunarodnog prava ili opštih pravnih načela. Klauzule o kumulativnoj primeni prava, međutim, nisu preporučljive, jer ostavljaju mogućnost veoma različitog tumačenja. U svetlu razvoja *lex mercatoria* značajno je pomenuti formalno neobavezujuća, ali uticajna, UNIDROIT Načela međunarodnih trgovinskih ugovora. U slučaju da stranke ne odrede merodavno pravo, taj izbor vrše arbitri. Način na koji to čine predviđen je nacionalnim zakonima i pravilnicima o arbitraži; u slučaju ugovaranja primene arbitražnog pravilnika, zakonske kolizione norme u odnosu na njega imaju dispozitivan karakter. Dužnost je arbitara da poznaju pravo, mada maksima *iura novit curia* nema isti domašaj kao u nacionalnim sistemima – ne primenjuju se pravila nacionalnih zakona o utvrđivanju sadržine stranog merodavnog prava. Sadržina merodavnog prava utvrđuje se u kontradiktornom postupku, usled čega je naglašeno pravo stranke da bude saslušana.⁴

³ Kako je već navedeno, kompletan tekst Pravila u srpsko-engleskom tekstu nalazi se u prilogu delu.

⁴ Ne misli se na saslušanje, kao termin iz srpskog pravnog poretka, već pravo učesnika na iskazivanje svoje argumentacije – učešće u postupku.

Poslednje poglavlje knjige bavi se aktom koji predstavlja poslednje „poglavlje“ redovnog toka jedne arbitraže – arbitražnom odlukom. Razlikujemo konačnu arbitražnu odluku, kojom se arbitražni postupak okončava, delimičnu odluku i međuodluku. Razlikuje se, takođe, domaća i inostrana arbitražna odluka. Domaća odluka ima snagu izvršne isprave, koju strana stiče tek pošto je prizna domaći sud. Treća je podela ona na odluke donete po pravu, pravičnosti i na osnovu poravnjanja. Postupak većanja i glasanja primarno uređuju stranke svojim sporazumom. Srpski Zakon o arbitraži propisuje da odluka mora biti u pisanom obliku i da je moraju potpisati arbitri. Zahtev pisane forme proističe i iz čl. IV Njujorške konvencije. Odluka se donosi većinom glasova, a nesaglasan arbitar ima pravo da naglasi svoju nesaglasnost, kao i da izdvoji sopstveno mišljenje. Relevantno je i pitanje kompetentnosti nepotpunog arbitražnog veća. Naime, nekada se, usled opoziva, smrti ili nesaradnje arbitra može dogoditi da se tribunal nađe u situaciji da mora da nastavi svoj rad okrnjen, u formi nepotpunog veća. Postavlja se pitanje da li preostala dva arbitra mogu da nastave postupak bez učešća trećeg i donesu odluku. Arbitražna pravila MTK to dozvoljavaju, pod uslovom da je do prestanka mandata došlo nakon zaključenja postupka. U Srbiji, nepotpuno veće odluku može doneti samo ukoliko stranke po tom pitanju postignu sporazum. Domaća arbitražna odluka stiče snagu pravnosnažne sudske odluke od momenta kada je dostavljena strankama. Od tog trenutka teče i rok za tužbu kojom se traži preispitivanje te odluke pred državnim sudom. Prema Zakonu o arbitraži Republike Srbije, deponovanje odluke kod suda u mestu arbitraže nije uslov da bi arbitražna odluka stekla pravnosnažnost, ali je u slučaju prinudnog izvršenja neophodno podneti original ili overenu kopiju izvršnom sudu. Arbitražna odluka je po pravilu konačna. Izvestan izuzetak predviđen je unutar ICSID-a, kod koga o zahtevima za poništaj odlučuje *ad hoc* odbor, posebno tročlano veće. Poništaj domaće arbitražne odluke moguć je pred srpskim sudovima, podnošenjem tužbe za poništaj. Pokretanje postupka za poništaj u državi porekla odluke i presuda kojom se arbitražna odluka poništava, imaju dejstvo na priznanje i izvršenje te odluke u drugim državama. Razlozi za poništaj nabrojani su u Zakonu o arbitraži, a rok iznosi tri meseca od dana kada je tužilac primio arbitražnu odluku. Neizvršenje arbitražne odluke može da bude osnov odgovornosti države za povredu ljudskih prava na osnovu Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.⁵ Za priznanje i izvršenje inostrane arbitražne odluke značajne su odredbe Njujorške konvencije iz 1958. godine i Zakona o arbitraži. Priznanje državnog suda je preduslov da bi inostrana arbitražna odluka stekla snagu pravnosnažne sudske odluke i mogla da se prinudno izvrši u sudskom izvršnom postupku.

⁵ Predmet *Kin-Stib and Majkic v. Serbia*, predstavka broj 12312/05, presuda od 20. aprila 2010.

Ako je odluka donesena u trgovinskom sporu, o njenom priznanju odlučuje privredni sud u vanparničnom postupku. Za priznanje ostalih odluka nadležan je viši sud. Mesno je nadležan sud na čijem području treba sprovesti izvršenje.

*
*   *
*

Knjiga *Međunarodna arbitraža sa odabranim priložima* pisana je razumljivim i nepretencioznim stilom, uz brojna pojašnjenja i primere iz stvarnog života i prakse, što olakšava razumevanje materije, kako studentima, tako i pravnicima i laicima nedovoljno upućenim u problematiku međunarodne arbitraže.

Posebno je relevantno uključivanje materije o međunarodnoj investicionoj arbitraži, o kojoj je kod nas naročito malo pisano, a koja, kako i sama autorka primećuje, poslednjih godina u Srbiji dobija na značaju. Imamo li u vidu, primera radi, okončanu arbitražu u sporu u vezi sa izraelskim satelitom, postupak već pokrenut od strane austrijske *Alpine*, kao i nekoliko najavljenih arbitraža, danas u Srbiji malo ko u to sumnja.

Drugu značajnu specifičnost ove knjige predstavljaju prilozi u kojima profesorka Stanivuković izlaže minuciozno sačinjene prevode akata i praktičan trojezični glosar pojmova najznačajnijih za sferu međunarodne arbitraže.

Fidija je smatran korifejem antičkog vajarstva jer je najplićim reljefima umeo da dočara najkompleksnije scene. Borhes je naglašavao kako je teže biti sažet nego rasplinuti se tokom opisivanja nekog događaja. Slično tome, vrednost sistematskih dela namenjenih studentima počiva na sposobnosti autora da na što koncizniji način približi sadržinu određenog instituta ili pravne grane, ne propuštajući pritom da predstavi svaki od njenih relevantnih aspekata. Stoga obim ovog dela, kraći od pojedinih koja se mogu pronaći uporednopravno, predstavlja jednu od njegovih najvećih prednosti, kako teleološki, imajući u vidu prirodu sistematskog udžbenika, tako, nesumnjivo, i u očima studenata, od kojih se sutra očekuje da tom materijom na zadovoljavajući način ovladaju.

Što se izdavača tiče, izdanja Službenog glasnika često su za autore pravnih udžbenika predstavljala najpraktičniji izbor, te se možda može reći da Službenom glasniku novija pravna nauka duguje zahvalnost, kakvu je literarna elita bivše države dugovala izdavačima poput Nolita, BIGZ-a ili biblioteke Reč i misao. Ne prenebregnuvši iznad navedeno, ipak želimo da napomenemo kako bi, ukoliko prilikom katalogizacije ne mogu da navedu tačnu godinu rođenja autorke knjige, saglasnije sa vladajućim bontonom bilo da su je četiri godine podmladili, a ne obrnuto.